

MITÄ ”SUHDEPERUSTAISUUS” TARKOITTA A SOSIAALITYÖSSÄ?

Satu Niemelä

Kandidaatin tutkielma

Sosiaalityö

Avoin yliopisto

Jyväskylän yliopisto

syksy 2020

TIIVISTELMÄ

MITÄ SUHDEPERUSTAISUUS TARKOITTA SOSIAALITYÖSSÄ?

Satu Niemelä

Sosiaalityö

Kandidaatin tutkielma

Avoin yliopisto

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Teija Karttunen

Elokuu 2020

Sivumäärä: 20

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, mitä suhdeperustaisuus –käsite (relationship-based practice) tarkoittaa sosiaalityössä viime vuosikymmenien tutkimusten perusteella. Tarkastelen kirjallisuuskatsauksessa suhdeperustaisuus –käsitettä käsiteanalyysin avulla. Aineistona minulla on kansainvälisiä tutkimuksia suhdeperustaisuudesta. Suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa on tutkittu paljon vuorovaikutusta ja dialogia, mutta siitä ei ole käytetty käsitettä suhdeperustaisuus. Suomalaisessa tutkimusperinteessä on vasta viime vuosina alettu käyttää suhdeperustaisuuden käsitettä tiedonmuodostuksen ja toimijuuden tutkimuksissa.

Suhdeperustaisuudella on läheinen suhde terapeutin työhön johtuen psykoanalyttisesta ja casework taustasta. Suhdeperustaisuutta lähestymistapaa voidaan toteuttaa eri taustateorioilla ja viitekehyksillä. Tärkeintä on kiinnittää huomiota sosiaalityöntekijän vuorovaikutus- ja tunnetaitoihin, jotta hän voi vastata asiakkaan tarpeisiin. Jotta sosiaalityöntekijä ei kuormitu liikaa, tarvitsee hän tukea työhönsä. Suhdeperustaisella työllä on omat haasteensa uusliberaalisessa ja taloudellisesti tiukassa yhteiskunnassa, jossa tehokkuus ja taloudellisuus ovat hyvinvoinnin edellä.

Suhdeperustaisen työtteen lisääntyessä Suomessa varsinkin lastensuojelun sosiaalityössä, olisi myös suhdeperustaisen työn tutkimusta lisättävä. Tarvitsemme lisää tietoa, kuinka sosiaalityöntekijät ovat omaksuneet suhdeperustaisen työtteen sekä yhteneväiset tavat tehdä suhdeperustaista työtä. Tarvitsemme lisäksi vaikuttavuustutkimusta menetelmästä ja siitä, että vastaako se asiakkaiden tarpeisiin.

Asiasanat: suhdeperustaisuus, sosiaalityö, lastensuojelu

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
2 SUHDEPERUSTAISUUDEN KANSAINVÄLISIÄ JA KOTIMAISIA LÄHTÖKOHTIA	2
2.1 Suhdeperustaisuuden ja psykoanalyttisen teorian historiaa	3
2.2 Suhdeperustaisuus Suomessa	5
2.3 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys	6
3 TUTKIMUSASETELMA JA AINEISTO	7
3.1 Käsiteanalyysi tutkimusmenetelmänä	7
3.2 Tiedonhaku ja aineistovalinta	8
4 SUHDEPERUSTAISUUS –KÄSITE SOSIAALITYÖSSÄ	10
4.1 Teorioita ja viitekehyksiä	11
4.2 Vuorovaikutus, tunteet ja suhde	12
4.3 Suhdeperustaisen työn merkityksiä sosiaalityöntekijälle	15
5 POHDINTA	18
LÄHDELUETTELO	21

1 JOHDANTO

Sosiaalityön juuret ovat havaittavissa esimodernilla ajalla. Moderni sosiaalityö sai alkunsa Charity Organisation Societystä ja settlementiliikkeestä, jotka kokosivat havaintoja köyhyydestä ja huono-osaisuudesta. Ongelmien käsittelemiseen ja ratkaisemiseen tarvittiin uusia menetelmiä. Yksi näistä uusien menetelmien kehittäjistä oli Mary Richmond, joka kehitti caseworkin 1910-luvulla. Sosiaalityön kehittyessä, se julistettiin kansainväliseksi asiantuntija-ammattiksi vuonna 1951 YK:n sosiaalikomission toimesta. (Rauhala & Harrikari 2020, 78–79, 87.) Sosiaalityössä asiakasprosesseilla tulee olla vastuuhenkilö. Vastuuhenkilö on yleensä sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijän tehtäviä määrittävät lait, kuten lastensuojelunlaki ja sosiaalihoitolaki. (Heinonen & Sinko 2013, 121.) Lakien lisäksi sosiaalityötä ohjaa muuan muassa ammattietiikka, jota täytyy noudattaa orientaatiosta tai viitekehyksestä huolimatta. Ammattieettisissä ohjeissa todetaan, että ”sosiaalialantyyö on suhdeperustaista työtä” (Talentia 2017, 31). Sosiaalityöntekijälle ei ole kuitenkaan määritetty minkä orientaation tai viitekehyksen mukaisesti työtä pitäisi tehdä.

Yksi sosiaalityön osa-alueista on lastensuojelu. Englannissa Victoria Climbién kuoleman jälkeen ja Suomessa Vilja Eerikan kuoleman jälkeen kritisoitiin julkisesti lastensuojelua (Laming 2003,3; Alhanen 2014,3). Kritiikkiin vastattiin selvittämällä lastensuojelun tilaa. Englannissa koulutusministeri Michael Gove pyysi vuonna 2010 Eileen Munrolta riippumatonta katsausta lastensuojelun tilasta Englannissa. Munro julkaisi niin kutsutun Munro-raportin (katso tarkemmin Munro 2011), jossa hän esittää toimenpiteitä lastensuojelun tilan kohentamiseksi. Munro nostaa raportissaan yhdeksi tärkeäksi elementiksi onnistuvassa lastensuojelussa työntekijän suhteen lapsen ja vanhempien kanssa. Sosiaalityöntekijän asiakkaaseen muodostaman suhteen kautta muodostuu ymmärrys asiakkaan tarpeista ja kyky auttaa asiakkaita muuttumaan. Asiakassuhteen laadulla on myös merkitystä. Munro käyttää tästä orientaatiosta käsitettä relationship-based practice. (Munro 2011.) Suomessa sosiaali- ja terveysministeriö asetti selvitysryhmän arvioimaan mm. lastensuojelun asiakastyön toimintamalleja (STM 2013,7). Raportissa nostettiin esille, että sosiaalityöntekijät eivät ole kuunnelleet riittävästi asiakkaiden näkemyksiä ja mielipiteitä. Tämä antaa viitteitä siitä, että työntekijöiden vuorovaikutustaidot eivät ole kohdanneet työn vaativuutta. Raportissa otetaan kantaa siihen, että lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä tulisi olla erityisosaamista. Yksi painopiste erikoistumiskoulutuksessa tulisi olla vuorovaikutustaidoissa. (STM 2013, 33, 41.) Terveiden ja hyvinvoinninlaitos on pilotoinut Suomessa vuodesta 2017 alkaen lastensuojelussa systemisistä

toimintamallia, johon suhdeperustaisuus (relationship-based practice) liittyy vahvasti (Aaltio & Isokuorti 2019, 9,12).

Kyösti Raunio (2009b) toteaa, että ”Suomessa on tehty vähän työmenetelmien vaikutuksiin kohdistuvaa tutkimusta”. Suomalaiset sosiaalityöntekijät luottavat enemmän työssään saamaansa kokemukseensa kuin tutkimuksien tuloksiin, jotka saavuttavat vaikeasti sosiaalityöntekijät. Kokeelliset tutkimukset ovat työläitä tehdä, mikä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että menetelmien vaikuttavuutta on tutkittu Suomessa niin vähän. (Raunio 2009b, 176–177.) Itseäni kiinnostaa lastensuojelun avohuollon sosiaalityö ammatillisesti ja olen itse osallistunut systeemisen lastensuojelun toimintamallin koulutukseen. Itse suhdeperustaisuutta ei ole Suomessa juurikaan tutkittu, vaikka se liittyy hyvin läheisesti systeemiseen toimintamalliin, jota pilotoidaan ympäri Suomea. Sosiaalityön tulisi asiantuntija-ammattina perustua tutkittuun tietoon (IFSW 2014).

Tässä tutkielmassa tarkastelen ja analysoin suhdeperustaisuus –käsitettä sosiaalityön kontekstissa, vaikka suhdeperustaisuus on noussut viime vuosikymmeninä esille erityisesti lastensuojelun kontekstissa. Kirjallisuuskatsauksen aineistona minulla on suomalaista ja kansainvälistä tutkimusta viime vuosikymmeniltä, joissa käsitellään suhdeperustaisuuden käsitettä (relationship-based practice). Seuraavaksi tutkielman toisessa luvussa esittelen suhdeperustaisuuden kansainvälisiä ja kotimaisia lähtökohtia. Toisen luvun lopussa määrittelen tutkimuskysymykseni. Kolmannessa luvussa kuvaan käsiteanalyysiä tutkimusmenetelmänä sekä tutkimusasetelmani. Neljännessä luvussa käyn läpi tutkimustulokseni. Lopuksi pohdin suhdeperustaisuutta sekä sen merkitystä sosiaalityössä ja yhdistän suhdeperustaisuuden kansainvälistä tutkimusta suomalaiseen sosiaalityön tutkimukseen. Mietin lisäksi, miten suhdeperustaisuuden tutkimusta voisi jatkaa.

2 SUHDEPERUSTAISUUDEN KANSAINVÄLISIÄ JA KOTIMAISIA LÄHTÖKOHTIA

Tässä luvussa alustan suhdeperustaisuuden kansainvälisiä ja suomalaisia lähtökohtia. Luvun lopussa määrittelen tutkimuskysymykseni. Suomalaisen sosiaalityön juuret ovat sekä järjestelmäkeskeisyydessä että angloamerikkalaisessa sosiaalityössä. Eurooppalaisessa järjestelmäkeskeisessä mallissa tarjotaan valtakunnallista yhdenmukaisuutta ja asiakkaan oikeutta

apuun ja oikeusturvaan. Palvelut ovat julkishallinnollisia ja kaikkien saatavilla toisin kuin angloamerikkalaisissa maissa, joissa palvelut ovat rikkoutuneet erillisiin toimistoihin, ja asiakkaan on pitänyt löytää itselleen sopivin apu. (Raunio 2009a, 20.) Suomalaisen sosiaalityön angloamerikkalaiseen juureen liittyy eritoten case work. Case work- koulutukseen liittyi asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutussuhde ja siihen liittyvät taidot. (Karvinen 1993, 137.) Sekä kansainvälisen että suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen mukaan suhdeperustaisen työskentelyn syntymä voidaan johtaa psykoanalyttiseen teoriaan (Granfelt 1993, 177; Howe 1998, 47; Ruch 2005, 114; Toikko 2009, 274).

Kansainvälisesti suhdeperustaisesta työstä käytetään nimitystä relationship-based practice. Relationship-based practice on käännetty suomeksi suhdeperustaisuus -käsitteeksi Marjatta Bardyn ja Kaisa Öhmanin (2007) vaativa vauvaperhetyö kirjallisuuskatsauksessa sekä Elina Aaltion ja Nanne Isokuortin (2019) systeemisen lastensuojelun työpäpaperissa. Tässä tutkielmassa käytän relationship-based practice -käsitteestä suomennosta suhdeperustaisuus.

2.1 Suhdeperustaisuuden ja psykoanalyttisen teorian historiaa

Gillian Ruchin (2005, 114) mukaan suhdeperustaisuuden (relationship-based practice) syntymä voidaan jäljittää psykoanalyttiseen teoriaan ja työskentelyyn 1920- ja 1930-luvuilla. Ruch nostaa suhdeperustaisuuden syntyyn erityisesti Florence Holliksen. Hollis (1964) julkaisi teoksen psykososiaalisesta terapiasta. Psykososiaalisen hoidon toimivuudessa keskeisessä asemassa on asiakkaan ja työntekijän välinen vuorovaikutussuhde. Holliksen mukaan kolmella näkökohdalla on erityinen merkitys. Nämä ovat työntekijän ja asiakkaan välinen kommunikointi, heidän asenteensa ja reaktiot toisiinsa. (Hollis 1964, 149.)

1930-luvulta lähes 1970-luvulle suhdeperustainen sosiaalityö oli voimissaan. 1960-luvun lopulla suhdeperustainen sosiaalityö kuitenkin kohtasi kovaa kritiikkiä. Kritiikkiä esitettiin suhdeperustaisuuden Freudilaisesta psykoanalyttisesta perustasta sekä kapean sosiaalisen näkökulman vuoksi. (Ruch 2005, 114, Turney 2012, 151.) Howen (1998) mukaan behavioristien ja Marxilaisten sosiologien lisäksi kritiikkiä esittivät myös julkisen vallan toimijat lakimiehet edustajinaan. 1970-luvulla tutkittiin väkivaltaisia lasten kuolemia komiteoissa, joiden johdoissa oli lakimiehiä. Lakimiehet tutkivat lasten kuolemiin johtaneita syitä asiakirjoista käsin. He tulivat siihen tulokseen, että tarvitaan enemmän asetuksia ja ohjeita johtamaan sosiaalityötä. (Howe 1998, 47.)

1980-luvulla uusliberalismin nousu ja New Public Management suuntasivat sosiaalityön ajatukset suhdeperustaisuudesta ja ihmisten ymmärtämisestä kohti tehokkuutta, vaikuttavuutta ja taloudellisuutta. Näiden muutosten myötä suhdeperustaiselle sosiaalityölle ei löytynyt jatkajia ja suhdeperustainen sosiaalityö väistyi muiden menetelmien tieltä. (Ruch 2012, 1317, Turney 2012, 150.)

Suhdeperustainen työ on kokenut uuden nousun 1990-luvun lopulta lähtien erityisesti lastensuojelun sosiaalityössä Gillian Schofieldin ja David Howen tutkimusten kautta. Schofieldin (1998) ajattelee, että sosiaalityöntekijät ovat menettäneet uskonsa asiakassuhteensa merkityksestä asiakkaiden kanssa. Hän lähestyy suhdeperustaisuutta Clare Winnicottin (1964) sisäisen ja ulkoisen maailman viitekehyksen kautta. Sisäinen maailma koostuu minuudesta ja ulkoinen maailma ympäristöstä. (Schofield 1998, 17.) Howen (1998) mielestä työntekijän ja asiakkaan välinen suhde vaikuttavaa työn vaikuttavuuteen. Huonossa suhteessa asiakkaan tilanne pysyy samana ja hyvässä suhteessa asiakkaan tilanne on valmiina muutokselle ja toipumiselle (Howe 1998, 45.) Turney (2012) esittää, että suhdeperustaiselle työlle on tarvetta, kun työskennellään lasten ja perheiden kanssa. Orientaatiossa tulee kuitenkin ottaa huomioon 1960-luvulla esiin tuotu kritiikki suhdeperustaisuuden psykoanalyttisistä perustasta ja kapeasta näkökulmasta (Turney 2012, 151)..

Riitta Granfelt (1993) tutkii psykososiaalista orientaatiota sosiaalityössä ja Timo Toikko (2009) tutkii tapauskohtaista sosiaalityötä. Niin Granfelt (1993) kuin Toikko (2009) tuovat esille useita sosiaalityön orientaatioita ja viitekehyksiä, joiden kautta psykososiaalinen/tapauskohtainen sosiaalityö on kehittynyt ja kehittyy edelleen. Granfelt mieltää psykososiaalisen työn yhtenä sosiaalityön orientaatioista, joka on saanut alkunsa Mary Richmondin tapausanalyysistä ja sosiaalisesta diagnoosista. Granfeltin mukaan psykososiaaliseen työhön liittyy terapeuttinen ulottuvuus, mutta psykososiaalisen työn ydin Suomessa on sosiaalipolitiikassa. Tämä selittyy sillä, että suomalainen sosiaalityön koulutus on yhteiskuntatieteellistä. (Granfelt 1993, 177, 188, 223.) Timo Toikko on lähestynyt tapauskohtaista sosiaalityötä historiallisen kehityksen näkökulmasta. Hän tuo esille, että ”tapauskohtaisen sosiaalityön teoriaperustassa ei tällä hetkellä ole selvää valtavirtaa”. (Toikko 2009, 271–272.) 1960-luvulla tapauskohtainen sosiaalityö tuli tunnetuksi sosiaalityön kentällä. 1960-luvun lopulla tapauskohtainen sosiaalityö kuitenkin kohtasi kovaa kritiikkiä. Kritiikkiä esitettiin tapauskohtaisen sosiaalityön kapean ja tapauskohtaisen näkökulman vuoksi. Tapauskohtainen sosiaalityö yhdistyi mm. ryhmätyön ja yhdyskuntatyön kanssa ja tästä alkoi systeemiteorian nousu. Systeemiteoriassa asiakkaan elämäntilannetta tarkastellaan kokonaisuutena. Systeemiteorian myötä tapauskohtainen sosiaalityö vain muutti muotoaan. (Toikko 2009, 280–281.)

2.2 Suhdeperustaisuus Suomessa

Suomessa suhdeperustaisuutta on tutkittu tiedonmuodostuksen kautta. Tarja Pösön (2010) mukaan lastensuojelussa syntyvä tieto asiakkaan tarpeista syntyy nimenomaan asiakassuhteessa. Pösö käyttää tästä käsitettä suhdeperustainen tieto. (Pösö 2010, 330.) Marjo Alatalo (2018) on tutkinut liseniaatintutkimuksessaan suhdeperustaisen tiedonmuodostuksen jännitteitä lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä. Vaikka tutkimuksen kontekstina on tiedonmuodostus, tuloksissa on noussut esille luottamuksellisen suhteen tärkeys asiakkaan ja työntekijän välillä. (Alatalo 2018, 97.)

Sirkka Alhon, Marjukka Rasan ja Kaisa Vuolukan (2018) mukaan lastensuojelun kentällä ollaan palaamassa sosiaalityön juurille, suhdeperustaiseen ja perheterapeuttista orientaatiota hyödyntävään työotteeseen. Heidän mukaansa suhdeperustaisuutta voidaan ajatella psykososiaalisena työotteena, joka on lähtöisin Mary Richmondin caseworkista. (Alho ym 2018. 85–86.) Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) myötä THL toi Suomeen niin sanotun Hackeyn mallin, joka perustuu systeemiseen ajatteluun ja terapeuttiseen työotteeseen. Systeemisestä lastensuojelunmallista on julkaistu useampi työpäpaperi (Fagerström 2016; Lahtinen, Männistö & Raivio 2017; Aaltio & Isokuorti 2019). Elina Aaltion ja Nanne Isokuortin (2019) mukaan systeeminen toimintamalli koostuu kolmesta elementistä, joista yksi on systeeminen asiakastyö. Sen lähtökohtana on luottamuksellinen ja myönteinen suhde lapseen. Asiakastyö ja muutokset tapahtuvat suhteissa ja työ kohdistuu suhteisiin. Systeeminen asiakastyö on näin ollen suhdeperustaista sosiaalityötä. (Aaltio & Isokuorti 2019, 12.) Lastensuojelua lukuun ottamatta suhdeperustaisuus –käsitteenä ei ole vakiintunut suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa. Vaikka käsite suhdeperustaisuus tunnustetaan lastensuojelussa, on käsitteellä vielä monia merkityksiä. Suomessa suhdeperustaisuutta (relationship-based practice) tuleekin lähestyä lähikäsitteiden, kuten psykososiaalisen orientaation, tapauskohtaisen sosiaalityön, dialogin ja vuorovaikutuksen (Juhila 2006; Mönkkönen 2007; Arnkil & Seikkula 2009; Jokinen 2016) tutkimuksen kautta.

Antti Särkelä (2001) käsittelee teoksessaan välittäminen ammattina sosiaalisessa auttamistyössä tarvittavia tietoja ja taitoja. Hän esittää hyvän asiakassuhteen elementeiksi mm. hyväksymisen, välittämisen, jämäkkyuden, empatian, aitouden, asiakkaan kunnioittamisen ja konkreettisuuden. (Särkelä 2001, 31.) Anni Kulmala, Heli Valokivi ja Anni Vanhala (2003) tutkivat sosiaalityön kohtaamisia asiakkaiden kertomana ja sosiaalityön vaikuttavuutta. Tutkimuksessa sosiaalityön tehtäväksi asiakkaiden kertomana jäsenyi sosiaaliasioiden hoito ja kanssakäyminen. Pelkällä

sosiaalityöntekijän ja asiakkaan vuorovaikutuksella voi olla vaikutusta asiakkaan elämään. Tähän vaikuttaa asiakkaan kuulluksi tuleminen ja ihmisenä kohtelu. (Kulmala ym. 2003, 125, 140.)

Kirsi Juhila (2006) teoksessaan Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina tarkastelee asiakas-työntekijä-suhdetta eri näkökulmista, myös vuorovaikutuksessa rakentuvaa suhdetta. Juhila lähestyy vuorovaikutusta muuan muassa etnometodologian kautta. (Juhila 2006, 201.) Kaarina Mönkkönen (2007) esittelee kolme vuorovaikutusorientaatiota, jotka ovat: asiantuntijakeskeinen, asiakaskeskeinen ja dialoginen. Kyösti Raunio (2009a) kuvaa sosiaalityön terapeutista perspektiiviä, jossa sosiaalityöntekijä auttaa yksilöitä henkilökohtaiseen kasvuun, itsensä toteuttamiseen ja elämänhallintaan. Terapeuttisessa perspektiivissä korostuu asiakkaan ja työntekijän välinen vuorovaikutus. (Raunio 2009a, 189.)

Merja Laitinen ja Tarja Kemppainen (2010) tutkivat asiakkaan arvokasta kohtaamista. Sosiaalityöntekijän viitekehyksellä ja arvoilla on suuri merkitys siihen, miten asiakas kokee tullessa kohdatuksi. Laitisen ja Kemppaisen mukaan sosiaalityöntekijän kohdatessa asiakkaan tavallisena ihmisenä toteutuu asiakkaan arvokas kohtaaminen. He nostavat kohtaamisen perusteisiin muun ohella tunteiden ilmaisun ja hallitun emotionaalisen osallistumisen. He käyttävät orientaatiosta nimeä eroja kunnioittava sensitiivinen etiikka. (Laitinen & Kemppainen 2010, 153–173.)

Suomalaisella ja kansainvälisellä sosiaalityön tutkimuksella on erilaiset taustat ja lähtökohdat. Angloamerikkalaisessa tutkimusperinteessä Richmondin casework on vaikuttanut suuresti. Suomalainen sosiaalityön tutkimus on nuorta, sen on alkanut vasta 1990-luvun puolella välissä (Enroos & Mäntysaari 2017, 10). Näin ollen empiiristä tutkimusta on saatavilla vielä vähän verrattuna kansainväliseen tutkimukseen. Vuorovaikutustutkimuksessa on käytössä useita erilaisia suuntauksia, joita sovelletaan sosiaalityön tutkimuksessa. Suuntaukset keskittyvät kieleen, keskusteluihin ja asiantuntijuuteen. (Juhila 2004, 156, 177.) Vaikka kaikessa suomalaisessa sosiaalityön vuorovaikutuksen tutkimuksessa lähtökohtana ei ole psykoanalyttinen teoria, ovat tutkijat löytäneet samanlaisia teemoja ja asiakassuhteeseen vaikuttavia ominaisuuksia. Näitä ovat muuan muassa asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen vuorovaikutus, luottamuksellinen suhde, asiakkaan kunnioittaminen, kuulluksi tuleminen, kohdatuksi tulemisen kokemus ja dialogisuus.

2.3 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Tutkielmani tarkoituksena on tarkastella ja analysoida suhdeperustaisuus –käsitettä sosiaalityön kontekstissa. Tarkoitukseni on ymmärtää ja jäsentää suhdeperustaisuuden käsitettä ja suhteuttaa saamiani tuloksia suomalaiseen sosiaalityöhön.

Tutkimuskysymykseni on

1. Mitä ulottuvuuksia suhdeperustaisuus (relationship based) -käsitteellä on sosiaalityön tutkimuksissa?

3 TUTKIMUSASETELMA JA AINEISTO

Tässä luvussa kuvaan käsiteanalyysiä tutkimusmenetelmänä sekä esitän perustelut valitsemalleni tutkimusmenetelmälle. Tämän jälkeen kuvaan tiedonhakuni ja aineistonvalintani. Lopuksi avaen aineiston analysointia.

3.1 Käsiteanalyysi tutkimusmenetelmänä

Toteutan tutkielmani kirjallisuuskatsauksena, jossa menetelmänä on käsiteanalyysi. Käsiteanalyysin tarkoitus on jäsentää käsitettä ja sen ominaisuuksia, tarkastella käsitettä systemaattisesti ja selkeyttää suhdetta lähikäsitteisiin. Käsiteanalyysiä voi käyttää myös teoriankehitykseen liittyvänä. (Suhonen, Vaartio-Rajalin, Numminen 2017, 13–14; Puusa 2008, 36.) Valitsin käytettäväksi Puusan (2008) käsiteanalyysin. Kuten useat muut tutkijat, hän on käyttänyt käsiteanalyysimallin pohjana Wilsonin (1969) hoitotieteeseen kehittämää analyysi mallia. Mallia voi käyttää mielestäni soveltaen sosiaalityön tutkimuksessa. Malli koostuu kahdeksasta eri vaiheesta. (Puusa 2008, 39, 41.) Olen jättänyt Puusan (2008) käsiteanalyysistä pois malliesimerkin laatimisen, ennakkoehtojen ja seurausten kuvaamisen sekä empiiristen tarkoitteiden nimeämisen pois tämän työn laajuuden vuoksi. Tutkielmani analyysi koostuu seuraavista vaiheista:

1. Käsitteen valinta ja alkuperän tunnistaminen
2. Analyysin tavoitteiden asettaminen
3. Käsitteen erilaiset tulkintatavat
4. Käsitteen ominaispiirteiden tunnistaminen

5. Lähikäsitteiden tunnistaminen

Olen valinnut analyysiin suhdeperustaisuus –käsitteen. Käyn läpi johdannossa käsitteen valintaan vaikuttaneita asioita. Alkuperän tunnistaminen eli suhdeperustaisuuden historiaa selvennän toisessa luvussa. Analyysin tavoitteiden asettamisen tulee esille tutkielman tutkimuskysymyksessä. Käsitteen erilaisia tulkintatapoja käsittelen toisessa luvussa. Käsitteen ominaispiirteiden tunnistaminen tapahtuu luvussa neljä, jossa käyn läpi tutkimustulostani. Ominaispiirteet nousevat esiin aineistossa muita piirteitä useammin. Lähikäsitteiden tunnistamisen olen aloittanut toisessa luvussa ja jatkan niitä viidennessä luvussa, johtopäätöksissä. Tutkielmani tarkoituksena on selkiyttää, mitä suhdeperustaisuus –käsitteellä (relationship-based practice) tarkoitetaan sosiaalityön kontekstissa. Tarkastelen suhdeperustaisuuden käsitettä jo olemassa olevan tutkimuksen kautta.

3.2 Tiedonhaku ja aineistovalinta

Koska suhdeperustaisuus ei ole käsitteenä vakiintunut suomenkielisessä tieteellisessä aineistossa, suomalaista aineistoa täytyy lähestyä myös vuorovaikutustutkimuksen kautta. Suomalaista aineistoa löytyisi niin sanottuna oppikirjamateriaalina ja Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) raportteina, jotka olen jättänyt tämän kirjallisuuskatsauksen ulkopuolelle. Olen avannut suomalaista vuorovaikutuksen tutkimusta toisessa luvussa. Vuorovaikutuksen tutkimusta en ole kuitenkaan ottanut mukaan aineistoon.

Kansainvälistä aineistoa etsin vertaisarvioituina e-artikkeleina Jykdokin kansainvälisten e-aineistojen hausta sekä ASSIA-tietokannasta. Hakusanoina käytin ”relationship-based” ja ”social work”. Tein erilaisia hakuja määrittelemällä sitä, missä sanan pitää esiintyä. Näillä sanoilla rajasin aineiston Jykdokista 103 artikkeliin ja ja ASSIA-tietokannassa 23 artikkeliin. Tiedonhaku tehtiin maaliskuussa 2020. Luin ASSIA-tietokannasta kaikkien 23 artikkelin abstraktit ja jätin tutkielman ulkopuolelle ne artikkelit, joissa ei tuotu selkeää yhteyttä suhdeperustaiseen sosiaalityöhön. Jykdokista selailin abstrakteja ja liitin aineistoon ne tutkimukset, joissa käsiteltiin selkeästi suhdeperustaisuutta.

Valitsin kirjallisuuskatsaukseni aineistoksi lopulta 11 tutkimusta, joissa käsitellään suhdeperustaisuutta (relationship-based practice). Osan tutkimuksista löysin hakutulosten perusteella, osan tutkimuksista löysin eri tutkimusten lähdeluetteloista. Lähes kaikissa tutkimuksissa suhdeperustaisuus (relationship-based practice) mainitaan otsikossa, aihesanastossa tai tiivistelmässä.

Tutkimukset ovat kvalitatiivisia ja niiden menetelmät koostuvat haastatteluaineiston analyysistä ja kirjallisuuskatsauksista. Tutkimuksista suurin osa on tehty Isossa-Britanniassa, mukana on tutkimuksia Irlannista, Yhdysvalloista ja Suomesta. Valitussa aineistossani pohditaan ja kuvaillaan suhdeperustaisuutta (relationship-based practice) sekä teorian että käytännön tasolla. Tutkimuksen ulkopuolelle jätin ne tutkimukset, joissa käsiteltiin suhdetta, dialogisuutta tai vuorovaikutusta, mutta joissa ei tuotu selkeästi yhteyttä suhdeperustaisuuden (relationship-based) käsitteeseen. Useissa tutkimuksissa oli käsiteltyä lastensuojelua, vaikka asiansana oli sosiaalityö eikä lastensuojelu. Lähestyn suhdeperustaisuuden käsitettä sosiaalityön kontekstissa, koska suhdeperustaisuuden taustalla käytettävät viitekehykset ja teorit pätevät yleisesti sosiaalityöhön. Lastensuojeluun liittyvien tutkimuksien tulokset eivät sulje niiden käyttöä koskemaan vain lastensuojelua, vaan mielestäni tulokset voidaan yleistää koskemaan koko sosiaalityötä.

Tutkimuksen tekijät, nimi ja vuosi	Maa, jossa tutkimus on toteutettu	Tutkimuksen tarkoitus
Howe, D. Relationship-based thinking and practice in social work. (1998)	Iso-Britannia	Ammatillisen asiakassuhteen määrittely.
Schofield, G. Inner and outer worlds: a psychosocial framework for child and family social work. (1998)	Iso-Britannia	Sisäisen ja ulkoisen maailman ymmärtämisen tärkeys sosiaalityössä.
Trevithick, P. Effective relationship-based practice: A theoretical exploration. (2003)	Iso-Britannia	Suhdeperustaisuuden tärkeys sosiaalityössä.
Ruch, G. Relationship-based practice and reflective practice: holistic approaches to contemporary child care social work. (2005)	Iso-Britannia	Suhdeperustaisen orientaation ja reflektiivisen orientaation yhteys.
Winter, K. Relationships matter: the problems and prospects for social workers' relationships with young children in care. (2009)	Iso-Britannia	Sosiaalityöntekijän suhteen vaikutus alle 8-vuotiaaseen lapseen lastensuojelussa.
Lawler, M., Shaver, P. & Goodman, G. Toward relationship-based child welfare services. (2011)	Yhdysvallat	Suhdeperustaisen orientaation käyttö lastensuojelun palveluissa, erityisesti lasten pahoinpitelyn kontekstissa.
Turney, D. A relationship-based approach to engaging involuntary clients: the contribution of recognition theory. (2012)	Iso-Britannia	Suhdeperustaisen lähestymistavan kompleksisuus lastensuojelun sosiaalityössä.
Murphy, D., Duggan, M. & Joseph, S. Relationship-based social work and its compatibility with the person-centred approach: principled versus instrumental perspectives. (2013)	Iso-Britannia	Suhdeperustaisen orientaation asiakaskeskeisen (person-centred) lähestymistavan sovellettavuus nykyajan sosiaalityössä.
Hingley-Jones, H. & Ruch, G. "Stumbling through"? Relationship-based social work practice in austere times. (2016)	Iso-Britannia	Sosiaalityössä tarvittavat ammatilliset ominaisuudet suhdeperustaisen työn tekemiselle tuen tarvitsevien tai ristialttiissa tilanteissa olevien kanssa säästöjen aikakaudella.

Swan, M., Holt, S. & Kirwan, G. "Who do I turn if something really bad happens?" Key working and relationship-based practice in residential child care. (2018).	Irlanti	Sijaishuollossa olleiden nuorten kokemukset suhdeperustaisesta työstä sijaishuollon ja jälkihuollon aikana.
Alatalo, M. Suhdeperustaisen tiedonmuodostuksen jännitteet lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä. (2018)	Suomi	Millaista suhdeperustainen tiedonmuodostus sosiaalityöntekijän jäsentämän on lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä.
Hood, R., Brent, M., Abbott, S. & Sartori, D. A study of practitioner-service user relationships in social work. (2019)	Iso-Britannia	Kuinka sosiaalityöntekijät käsitteellistävät asiakassuhteensa.

TAULUKKO 1. Kirjallisuuskatsaukseen valikoituneet artikkelit

Lähestyin suhdeperustaisuus –käsitettä (relationship-based practice) lukemalla tutkimukset ja tarkastelemalla missä yhteydessä suhdeperustaisuus –käsitettä käytetään. Tämän jälkeen etsin aineistosta yhteneväisyyksiä ja eroja käsitteen käytössä. Löysin tutkimuksista erilaisia taustateorioita ja viitekehyksiä, suhdeperustaisuuden elementtejä sekä työntekijöiden ja asiakkaiden kokemuksia suhdeperustaisuudesta.

4 SUHDEPERUSTAISUUS –KÄSITE SOSIAALITYÖSSÄ

Tässä luvussa esittelen suhdeperustaisuus –käsitettä aineistosta löytyvien teemojen kautta. Ensimmäiseksi käyn läpi aineistosta esille tulleita suhdeperustaisuuteen liittyviä teorioita ja viitekehyksiä. Useat tutkijat (Granfelt 1993; Howe 1998; Trevithick 2003; Ruch 2005; Toikko 2009; Turney 2012) ovat sitä mieltä, että suhdeperustaisuuden taustateorianä on psykodynaaminen lähestymistapa, minkä lähtökohtana toimii Richmondin (1917) casework. Suhdeperustaisuuteen on sittemmin liitetty muita teorioita ja viitekehyksiä riippuen tutkijan näkökulmasta. Tämän jälkeen lähestyn suhdeperustaisuutta asiakassuhteen kautta. Suhdeperustaisuuteen kuuluu olennaisesti työntekijän ja asiakkaan välinen suhde. Työntekijälle on tärkeää osata ihmissuhdetaitoja ja ymmärtää tunteiden vaikutusta ja merkitystä suhteessa. Aineistossa sekä asiakkaat että työntekijät ovat tuottaneet hyvän ja negatiivisen vuorovaikutussuhteen ominaisuuksia. Kolmanneksi tarkastelen aineiston kautta mitä suhdeperustaisuus tarkoittaa sosiaalityöntekijälle ja miten se näkyy arjen työssä. Luvun lopuksi pohdin, miten suhdeperustaisuutta voisi mitata.

4.1 Teorioita ja viitekehyksiä

Suhdeperustaisuudella on kaksi pääsuuntausta: psykososiaalinen (Howe 1998; Schofield 1998; Trevithick 2003; Turney 2012) ja asiakaskeinen (person-centred) (Murphy ym. 2012). Psykososiaalinen suuntauksen taustalla on Richmondin (1917) casework sekä Holliksen (1964) psykososiaalinen terapia. Granfeltin (1993, 192) mukaan psykososiaalisen sosiaalityön taustaan vaikuttaa suuresti psykodynaaminen teoria. Asiakaskeisen lähestymistavan taustalla on Carl Rogersin (1951) humanistinen psykologia, jossa terapeutti lähestyy asiakasta, toisin kuin psykodynaamisessa terapiassa, jossa terapeutti lähestyy potilasta (Murphy ym. 2012, 707). Hood ym. (2019, 788) nostavat esille asiakaskeisen lähestymistavan aitouden, empatian ja kunnioituksen. Murphy ym. (2012) kritisoivat suhdeperustaisuuden asiakaskeistä suuntausta. Asiakaskeisyyteen liittyy vahvasti ihmisten halukkuus ja motivoituneisuus kasvuun ja kehitykseen, joka lähtee ihmisestä itsestään. Sosiaalityössä muutosprosessien takana usein interventio asiakkaan tilanteeseen, jossa asiakas ei välttämättä näe tai koe muutoksen tarvetta. Julkisen vallan palveluilla on määritelty omat tavoitteet, jotka voivat poiketa asiakkaan tavoitteista. He ovat sitä mieltä, että nykyaikaista sosiaalityötä voidaan tehdä suhdeperustaisesti silloin, kun taustateorianä on psykodynaaminen (psykososiaalinen) tai systeeminen lähestymistapa, mutta ei silloin, kun lähestymistapana on asiakaskeisyys. Sosiaalityö on valtiokeskeistä (Suomessa kuntakeskeistä), ei asiakaskeistä. (Murphy ym. 2012, 707,714, 717.)

Kahden pääsuuntauksen lisäksi tutkijat ovat yhdistäneet muita sosiaalityön teorioita ja lähtökohtia suhdeperustaisuuteen ja tutkimuksiinsa. Suhdeperustaisuutta halutaan kehittää, jotta se ei kohtaa samanlaisia vaikeuksia kuin 1970-luvulla. Tutkijoilla ei ole yhtä tiettyä näkökulmaa, vaan avuksi on otettu useita eri teorioita.

KUVIO 1. Suhdeperustaisuus -käsitteen taustateoriat

Howe (1998) ja Lawler ym. (2011) nostavat esille kiintymyssuhdeteorian tärkeyden lapsen kehitykselle ja ihmisen myöhemmille vuorovaikutussuhteille. Kiintymysteorian mukaan kasvavan lapsen ja hänen läheisten ja ympäristön vaikutus lapsen tuleviin vuorovaikutussuhteisiin ja taitoihin suuri. Vuorovaikutussuhteessa lapsi oppii ymmärtämään itseään. (Howe 1998, 49; Lawler ym. 2011, 474). Schofield (1998) lähestyy suhdeperustaista työtä Winnicotin (1964) asiakkaan sisäisen ja ulkoisen maailman ymmärtämisen kautta. Ulkoisessa maailmassa sosiaalityöntekijä työskentelee eri ympäristöissä, kuten virastoissa ja kouluissa sekä eri ihmisten kanssa. Näihin ihmisiin kuuluvat myös asiakkaan läheiset, jotka ovat mukana työskentelyssä. Sisäiseen maailmaan kuuluu tunteet, ajatukset itsestä ja maailmasta. (Schofield 1998, 58). Turney (2012) tarkastelee suhdeperustaisuutta Honnethin (2007) tunnustamisen teorian kautta. Hän uskoo, että vastentahtoisten asiakkaiden tarpeisiin pystytään vastaamaan suhdeperustaisuudelle, kun lähtökohtana ovat tunnistaminen, vastavuoroisuus ja kunnioitus. (Turney 2012, 152–153.) Ruchin (2005) mukaan suhdeperustaisuuden aiemman kritiikin vuoksi asiakkaat tulisivat nähdä holistisesti, kokonaisvaltaisesti. Holistisuuteen kuuluu ihmisen tunteet sekä rationaalisuus. Jotta sosiaalityöntekijä voi vastata asiakkaan tarpeisiin nähdessään asiakkaan kokonaisuutena, tulee hänellä olla reflektiivinen työote. Reflektiivisen työotteen tavoitteena on lisätä sekä vanhempien ja työntekijän kykyä tulkita tilanteita ja niiden merkityksiä.

Suhdeperustaisuuden käsitteen tullessa psykososiaalisesta ja asiakaskeskeisestä viitekehyksestä, ei tule unohtaa terapeutista näkökulmaa. Howen (1998) mukaan ” ihmissuhde tekee suurimman osan terapeutisesta työstä” (Howe 1998, 52). Vaikka taustateorioilla on useita eri lähestymiskulmia, kaikissa on lähtökohtana asiakkaan ja työntekijän välinen suhde. Hood ym. (2019) haastattelivat tutkimuksessaan sosiaalityöntekijöitä eri sosiaalityön osa-alueilta. Heidän tutkimuksessaan yksikään viitekehys ei noussut muden yli, mutta useat viitekehykset limittyivät toistensa kanssa. (Hood 2019, 801.)

4.2 Vuorovaikutus, tunteet ja suhde

Aineistosta löytyy erilaisia suhteeseen liittyviä teemoja. Lähestyn aihetta ensin vuorovaikutustaitojen ja tunteiden kautta. Tämän jälkeen käyn läpi suhdetta sen erilaisten ominaispiirteiden kautta.

Suhdeperustaisessa työskentelyssä ensisijaisen tärkeää ovat sosiaalityöntekijän vuorovaikutustaidot (Howe 1998, 46). Sosiaalityöntekijän pitää ymmärtää ihmissuhteiden vaikutuksen tärkeys ihmisille.

Suhteet vaikuttavat kaikesta eniten sosioemotionaaliseen kehitykseen sekä psykososiaaliseen käyttäytymiseen (Howe 1998, 49). Sosiaalityötä tehdään usein haastavissa ja monimuotoisissa tilanteissa. Ihmissuhdetyössä täytyy ymmärtää ihmisten käyttäytymistä ja eri käyttäytymismalleja sekä käyttäytymiseen johtavia syitä. (Howe 1998; Trevithick 2003; Ruch 2005.) Sosiaalityöntekijän vuorovaikutukseen vaikuttaa hänen oma persoonansa (Howe 1998, 53.) Luonnostaan positiivinen henkilö voi tuoda työhönsä positiivisuutta ja toiveikkuutta, kun taas kyyninen ei välttämättä tuo suhteeseen empatiaa.

Vuorovaikutussuhteeseen kuuluu erilaiset tunteet. Sosiaalityöntekijä tarvitsee siis tunnetaitoja ja -osaamista. Asiakkaiden tunteita tunnistettaessa myös työntekijän omat tunteet pitää tunnistaa. Työntekijän tunnistessa omia tunteitaan, saa hän käsitystä omasta kokemusmaailmastaan ja siitä, miten ja mistä hänen omat tunteet muodostuvat. (Ruch 2005, 115.) Työntekijältä vaaditaan myötätuntoa ja toiveikkuutta vaikeissakin tilanteissa (Turney 2012, 154). Sosiaalityöntekijät kertovat kokevansa onnistumisia ja positiivisia tunteita, kun asiakkaat luottavat heihin, asiakkaat rentoutuvat heidän seurassaan ja huumori onnistuu. Negatiivisia tunteita koetaan asiakkaiden kanssa, joiden tilanne ei edisty ja joiden kanssa keskustellaan samoista asioista etenemättä mihinkään. (Hood ym. 2019, 794.)

Vuorovaikutus syntyy suhteessa. Luottamuksellisen suhteen rakentamiseen tarvitaan aikaa ja toiseen tutustumista. Suhteessa luodaan tietoa asiakkaasta sekä työntekijästä. (Trevithick 2003,169; Winter 2009, 454; Alatalo 2018.) Sosiaalityöntekijä voi omalla suhteellaan lapseen, nuoreen tai aikuiseen korjata aiempia huonoja kokemuksia. Erityisesti kaltoinkohdeltujen lasten ja nuorten kanssa työskennellä on tärkeää luoda suojaava ja turvaava suhde. (Howe 1998, 49; Lawler 2011, 478.) Nuorten kanssa työskentelyssä tarvitaan sosiaalityöntekijän aitoa ja johdonmukaista sitoutumista. Lupauksista on pidettävä kiinni ja osoitettava konkreettisesti, että sosiaalityöntekijä on nuoren tukena. (Alatalo 2018, 97.) Suhdeperustaisessa tiedonmuodostuksessa ja reflektiivisessä suhteessa tavoitteena on työskentelysuhde, jossa asiakkaat voivat kertoa omaa tarinaansa ja pohtia oman elämänsä problemaattisia asioita (Ruch 2005; Alatalo 2018, 58).

Sosiaalityöntekijän tulee muistaa työntekijän positio asiakassuhteessa. Asiakassuhteessa ei saa ohittaa lakia tai ohjesääntöjä (Howe 1998, 53). Työntekijän ollessa asiakkaan ”ystävä” on riskinä, että asiakas ymmärtää työntekijän viestejä väärin tai työntekijä asiakkaan (Turney 2012, 150; Hood ym. 2019, 799). Vaikka rakennetaan luottamuksellista suhdetta, ei työntekijä voi luottaa sokeasti

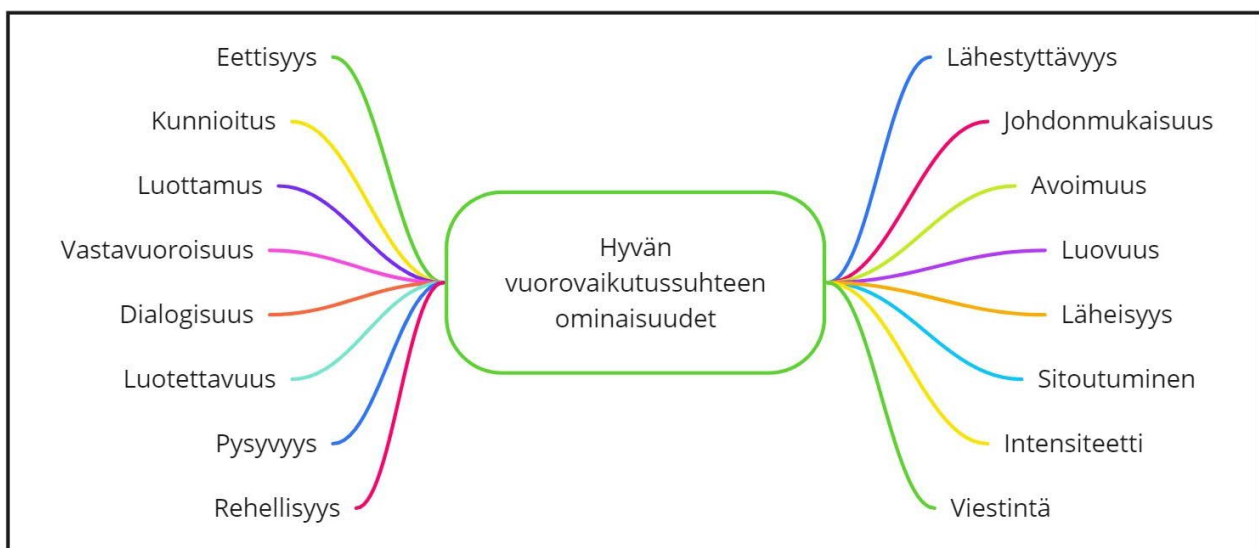
asiakkaan kertomiin asioihin. Sosiaalityöntekijän on löydettävä oma ammatillinen lähestymistapansa olematta naiivi tai kyyninen (Turney 2012, 154).

Swan ym. (2018, 447) tutkivat Irlannissa lastensuojelun sijoittamien nuorten kokemuksia sijaishuollosta ja jälkihuollosta. Hood ym. (2019, 789) tutkivat Englannissa sosiaalityöntekijöiden asiakassuhteita ja asiakassuhteiden ominaispiirteitä sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Sosiaalityöntekijät työskentelivät laajasti sosiaalityön eri osa-alueilla. Sekä asiakkaat että sosiaalityöntekijät nostivat esille samankaltaisia piirteitä tärkeiksi tekijöiksi. Myös negatiiviset tekijät olivat samankaltaisia. Nuoret nostivat asiakassuhteessa tärkeiksi tekijöiksi luotettavuuden, rehellisyyden ja luottamuksen. Lisäksi asiakassuhteen jatkuvuus oli tärkeä tekijä. (Swan ym. 2018, 458). Hood ym (2018, 792) tutkimuksessa nousi esille 10 teemaa, jotka olivat: läheisyys ja intensiteetti, tunteet, luottamus ja avoimuus, kommunikaatio, konflikti, yhteistyö ja sitoutuminen, verkostot, valta ja auktoriteetti, luovuus sekä tarvitsevuus.

Asiakkaat tuovat esille suhteen jatkuvuuden merkitystä sekä oman työntekijän tärkeyttä. Asiakkaat kokevat työntekijän vaihtuvuuden usein negatiivisena (Swan ym. 2018, 455; Winter 2009, 451). Prosessien jakautuessa yhä pienempiin osiin, asiakkaat siirtyvät tilanteidensa mukana työntekijältä toiselle (Alatalo 2018, 75). Asiakkaiden kokiessa työntekijöiden vaihtuvuuden haitaksi asiakassuhteella, tulisi miettiä, milloin työntekijää on tarvetta vaihtaa ja miten työntekijöiden vaihtuvuus tulisi ottaa huomioon asiakasprosesseissa. Hood ym. (2019) tutkimuksen mukaan asiakkaiden lisäksi myös sosiaalityöntekijät kokevat asiakassuhteiden muutokset raskaina. Suhteiden rakentaminen ja ylläpitäminen on tärkeä osa työtä ja varsinkin hyvistä asiakassuhteista luopuminen on raskasta. (Hood ym. 2019, 794.)

Asiakkaiden kokemusten mukaan negatiivisen asiakassuhteen piirteitä ovat liian harvat tapaamiset, työntekijöiden vaihtuvuus ja sosiaalityöntekijöiden epäluotettavuus, joka voi näkyä tapaamisaikojen peruuttamisella tai lupauksen pitämättömyydellä (Winter 2009, 451). Sosiaalityöntekijät kokivat haasteeksi, kun asiakkaat välttelivät tapaamisia, eivät ottaneet apua vastaan, asiakas oli puolustuskannalla tai suhteessa oli vastakkainasettelua, asiakkaan vastaukset olivat monotonisia tai toivottiin erityisesti naistyöntekijää (Hood ym. 2019, 797). Hyvän suhteen elementtejä ovat aito kiinnostus, asiakkaan kuunteleminen ja kuulluksi tuleminen, tapaamisten säännöllisyys ja suhteen vastavuoroisuus (Howe 1998, 52; Winter 2009,52). Asiakassuhteella voi olla positiivinen tai negatiivinen vaikutus asiakkaan itsetuntoon, voimavaroihin ja itsenäiseen selviytymiseen (Howe 1998, 52).

Hyvä vuorovaikutussuhde koostuu monista ominaisuuksista. Kaikkien ominaisuuksien ei tarvitse ilmetä suhteessa, jotta voisi sanoa olevansa hyvänsä vuorovaikutussuhteessa. Suhdeperustaisessa suhteessa asiakkaan ja sosiaalityöntekijän subjektiivisilla kokemuksilla voi olla isoja eroja. Toinen voi kokea suhteen hyvänä ja toinen kokee suhteen huonona. Näihin kokemuksiin liittyy henkilön aiemmat kokemukset suhteista ja ammattilaisen tehtävänä on arvioida suhdetta ja suhteeseen vaikuttavia taustatekijöitä.

KUVIO 2. Hyvän vuorovaikutussuhteen ominaisuudet

Sosiaalityöntekijän yrityksistä huolimatta, aina ei saada muodostettua sellaista suhdetta asiakkaaseen, jonka voisi sanoa olevan suhdeperustaista työtä. Suhteen syntymättömyyteen tai heikkoon suhteeseen voi vaikuttaa työntekijän riittämättömät taidot, asiakkaan haluttomuus, vastahakoisuus tai epärealistiset odotukset, ajan puute ja byrokratia. (Winter 2009, 451; Turney 2012, 153; Hinghley-Jones ym. 2016, 243; Alatalo 2018, 97; Hood ym. 2019, 797.) Huonon asiakassuhteen taustalla voi olla myös asiakkaan aiemmat kokemukset huonoista suhteista. Jos aiemmissa suhteissa on ollut pettymyksiä tai hyväksikäyttöä, on helpompi valita olla olematta suhteessa kuin yrittää ja mahdollisesti pettyä uudestaan. (Trevithick 2003, 168.)

4.3 Suhdeperustaisen työn merkityksiä sosiaalityöntekijälle

Suhdeperustainen työ vaikuttaa sosiaalityöntekijän tehtävään työhön. Osa aineistosta esille tulleista ominaisuuksista vaikuttaa työhön, kuten jännitteiset asiakassuhteet, vaikka ei tekisi suhdeperustaista

työtä, mutta ne vahvistuvat suhdeperustaisessa orientaatioissa. Käsittelen tässä luvussa suhdeperustaisen työn merkityksiä ja lopuksi pohdin suhdeperustaisuuden mittaamista.

Suhdeperustainen sosiaalityö haastaa sosiaalityöntekijää monin tavoin ammatillisesti. Uusliberalistisella ajalla sosiaalityön paine julkishallinnon puolelta on pakottanut sosiaalityöntekijät tekemään tehokasta työtä, jolloin suhdeperustaisuutta työtä ei välttämättä ole voitu tehdä kunnolla. Suuret asiakasmäärät ja byrokraattisuuden lisääntyminen vaikuttavat negatiivisesti sosiaalityön tekemiseen. (Hingley-Jones ym. 2016; Alatalo 2018, 22, 63.) Asiakkaan ja työntekijän hyvä vuorovaikutussuhde voi tapahtua organisaation rajoitteista huolimatta (Winter 2009, 458). Sen lisäksi, että julkishallinnon puolelta tulee painetta, tuo asiakkaiden moninaiset tilanteet haasteita suhdeperustaisuus työhön sekä suhdeperustaisen asiakassuhteen muodostamiseen. Sosiaalityöhön kuuluu asiakkaiden tilanteiden ja tarpeiden arviointi. Reflektiivinen työote antaa sosiaalityöntekijöille mahdollisuuden tehdä suhdeperustaista työtä haastavissakin tilanteissa säilyttäen työntekijällä huomaavaisen, joustavan ja kriittisen työotteen (Ruch 2005, 120). Suhteen muodostamisen ja suhteen ylläpitäminen ei saa olla tärkeämpää, kuin lakien ja ohjeistuksien noudattaminen. Varsinkin lastensuojelussa interventiot ovat voimakkaita ja niissä voidaan puuttua ihmisen oikeuksiin. Puuttumiset pitää voida perustella ja niiden täytyy olla lainmukaisia. Puuttumisia ei saa jättää tekemättä, koska pelkää puuttumisten, kuten kiireellisen sijoituksen, vaikutusta asiakassuhteeseen.

Suhdeperustainen asiakassuhde on jo lähellä terapiasuhtetta (Ruch 2005, 115). Myös tässä tulee muistaa työn oma viitekehys ja oma osaaminen. Sosiaalityöntekijän rooli eroaa terapeutin roolista käytännön tasolla. Asiakasta ei voida vain kuunnella ja ymmärtää tunteita, vaan työhön kuuluu myös konkreettisten ratkaisujen löytymistä. (Schofield 1998, 62.) Joskus se on sähkölaskun maksamista tai harrastuksen löytämistä lapselle. Varsinkin tässä merkityksessä Suomessa tulee esille sosiaalityön yhteys sosiaalipolitiikkaan ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Pääsääntöisesti Suomessa tarjottavat sosiaalityön palvelut ovat kunnallista toimintaa.

Suhdeperustaisuus sosiaalityö ei lopu ennalta ehkäisevään ja korjaavaan työhön. Se haastaa sosiaalityöntekijöitä tekemään rakenteellista sosiaalityötä. Ihmisten tietoisuuden kasvattaminen vähäosaisten kohtaamista haasteista yhteisöissä on suhdeperustaisen lähestymistavan mukaista työtä. (Hingley-Jones ym. 2016, 241.)

Aineistosta löytyi erityisesti kolme teemaa, jotka tulevat esille suhdeperustaisessa työssä; tiedonmuodostus, ei-tietäminen ja hypoteesit. Tiedonmuodostuksen näkökulmasta suhdeperustaiseen

työskentelyyn tarvitaan työskentelysuhteen syventymistä (Alatalo 2018, 43). Suomessa lastensuojelun avohuollossa tieto pohjautuu asiakassuhteeseen. Vaikka asiakassuhteessa saatu tieto dokumentoidaan, jää aina tietoa puuttumaan, kun työntekijä vaihtuu (Alatalo 2018, 75). Suhdeperustainen orientaatio haastaa työntekijää dokumentoinnissa. Ei-tietämistä-positio on tunnetumpi terapiatyössä, kuin sosiaalityössä. Suhdeperustaista työtä tehdessä on tärkeää asettua ei-tietämisen rooliin, jossa asiakkaan puolesta ei tehdä ehdotelmia ja päätöksiä ja oletuksia. Suhdeperustaisessa työssä sosiaalityöntekijä voi pohtia asiakkaan kanssa erilaisia hypoteeseja asiakkaan tilanteista ja käyttäytymisestä, joita voidaan testata ja miettiä (Turney 2012, 155–156).

Sosiaalityöntekijä on positiossa, jossa voidaan rakentaa asiakassuhdetta sosiaalityöntekijän pakottamana. Lastensuojelussa asiakkaan ja työntekijän suhde on jännitteinen, koska suhde ei perustu vapaaehtoisuudelle. (Alatalo 2018.) Eritoten lastensuojelussa sosiaalityöntekijät ovat hoidon ja turvaamisen ristiriidassa. Toisaalta vanhemmat tarvitsevat ymmärrystä, apua ja ohjausta, lastensuojelun tehtävä on kuitenkin suojella lasta. (Turney 2012, 155; Alatalo 2018, 98.) Kun asiakassuhde ei onnistu toivotulla tavalla, tulee työn eettisyyteen kiinnittää erikseen huomiota. Varsinkin lastensuojelussa työskennellään suojelun ja kontrollin vastakkaisuudessa, jossa pahimmillaan lapsi joutuu kaltoin kohdelluksi (Turney 2012, 153, 155). Tällöin sosiaalityöntekijä joutuu puntaroimaan asiakassuhdetta. Asiakassuhteessa ei voi tällöin pitää yllä terapeutista suhdetta, jossa uskotaan asiakkaan muutokseen, vaan pahimmillaan asiakkaan oikeuksia rajoitetaan. Jännitteisyyttä suhteisiin tuo myös läheisten tai perheen jäsenten toiveet ja odotukset. Jos läheiset tai perheen jäsenet eivät ole tyytyväisiä sosiaalityöntekijän ratkaisuihin tai saamiinsa palveluihin tai perheen jäsen haluaa jotain muuta kuin asiakas, on sosiaalityöntekijän perusteltava ratkaisunsa kaikille voimakkaiden tunteiden ristiriidassa. (Hood ym. 2019, 796, 798.) Tämän kaltaisia ristiriitoja esiintyy esimerkiksi vammaispalveluissa sekä seniorityössä, jossa asiakas ei ole täysivaltaisesti kykene itse päättämään omasta edustaan.

Suhdeperustaisuudessa työssä tarvitaan työn tukea, muun muassa työn tunnekuormitus voi olla iso. Työn tukea voi saada omalta esimieheltä tai työnohjauksessa. (Howe 1998, 53; Hingle-Jones ym. 2016.) Asiakkaiden kokemusmaailmat voivat erota työntekijän kokemusmaailmasta. Jotta työntekijä jaksaa tehdä suhdeperusteista työtä, tulee hänen saada tarvittavaa tukea.

KUVIO 3. Suhdeperustaisen työn vaikutuksia sosiaalityöntekijän työhön

Suhdeperustaisuutta on vaikea mitata. Mittaamista varten käsitteen määrittelyn tulee tarkka. Howen (1998) mukaan sosiaalityössä voidaan mitata esimerkiksi asiakastyytyväisyyttä ja työn vaikuttavuutta (Howe 1998, 45). Jos haluamme mitata suhdeperustaisuutta, mittaamisen määrittelyssä tulee huomioida suhdeperustaisuuden elementit. Mittaajien ja mitattavien eli tässä tapauksessa asiakkaiden ja työntekijöiden tulisi ymmärtää käsite samalla tavalla, jotta tulokset eivät vääristy. Suhdeperustaisuuden käsitteen ollessa näin laaja, siihen tuskin päästään. Suhdeperustaisuus on asiakkaan ja työntekijän subjektiivinen kokemus. Vaikka työntekijän kokemus olisi, että asiakkaan kanssa on luottamuksellinen suhde, asiakas tavataan säännöllisesti ja käyty keskustelu on vastavuoroista ja kunnioittavaa, voi asiakkaan kokemus olla aivan toinen. Lawler ym (2011, 478) ovat yhdistäneet suhdeperustaisen työskentelyn Yhdysvaltojen valtion lastensuojelun kausakriteereihin. Heidän mukaansa olisi siis mahdollista mitata suhdeperustaista työtä lastensuojelussa.

5 POHDINTA

Lopuksi pohdin suhdeperustaisuutta sekä sen merkitystä sosiaalityössä ja yhdistän suhdeperustaisuuden kansainvälistä tutkimusta suomalaiseen sosiaalityön tutkimukseen. Mietin myös, miten suhdeperustaisuuden tutkimusta voisi jatkaa.

Suhdeperustaisuuden historia on Richmondin (1917) caseworkissa, jota ei ole rajattu koskemaan lastensuojelua. Viimeisimpien vuosikymmenien suhdeperustaisuuden tutkimus on kuitenkin keskittynyt lastensuojeluun. Osittain tämä selittyy lastensuojeluun kohdistetulla kritiikillä sekä sen myötä toimintatapojen tarkastelulla. Britanniassa julkinen keskustelun paine kohdistuu eri tavalla sosiaalityöntekijöihin kuin Suomessa. Suhdeperustaisuuden tiivis suhde lastensuojeluun voi selittyä sillä, että lapsuuden vuorovaikutuksella on iso vaikutus sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen,

persoonallisuuden muodostumiseen ja sosiaalisuuteen (Howe 1997, 161). Sosiaalityöntekijöiden on tärkeä tunnistaa vuorovaikutuksen ja suhteen merkitys sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välillä. Valtioiden säästötoimenpiteet ja New Public Management ovat tuoneet lastensuojelulle omat haasteensa. Työn perustuessa suhdeperustaisuudelle, on suhdeperustaisuuden ja uusliberalismin ristiriitoja nostettu esille. (Ruch 2012, 1317; Lapinleimu 2015, 80.) Jokainen vuorovaikutussuhde on erityinen ja muodostuu henkilöiden välillä. Ei ole yhtä oikeaa tapaa rakentaa suhdetta ja toimia vuorovaikutuksessa. Ammatillisessa suhteessa tulee kuitenkin muistaa työntekijän positio. Sosiaalityössä sosiaalityöntekijällä on oma työtehtävä, jonka kautta asiakas on hänelle tullut ja vastuu työtehtävien suorittamisesta työnantajalleen. Työnantajan määrittämät resurssit vaikuttavat suhteeseen ja pahimmillaan sen laatuun. Sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärien ollessa suuret ja mittaamisen trendin ollessa tehokkuudessa, ei sosiaalityöntekijä välttämättä pysty näissä puitteissa tekemään laadukasta suhdeperustaista työtä. Toisaalta jokaisessa asiakkaan kohtaamisessa voidaan toimia hyvän vuorovaikutussuhteen ominaisuuksien mukaisesti asiakasta kunnioittaen.

Tarvitsevatko kaikki asiakkaat suhteen työntekijäänsä? Alatalo (2018, 71) tuo esille, että suhteen luominen ei ole aina tarkoituksen mukaista. Trevithick (2003, 168) huomioi, että kaikki eivät tarvitse suhdetta, koska heillä saattaa olla jo tärkeitä ihmissuhteita tarpeeksi paljon. Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan suhde on usein pakotettu. Asiakkaalla on jokin asia, johon hän tarvitsee apua tai tukea, kun hän ottaa sosiaalitoimeen yhteyttä. Riittääkö, että asiakas saa tarvitsemansa avun tai tuen vai vaaditaanko häntä työskentelemään suhdetta varten? Pitkäaikaisissa asiakassuhteissa on luonnollista, että muodostetaan suhde. Suomalaisessa sosiaalityössä vaikuttaa psykososiaalisen työn ydin, joka on sosiaalipolitiikassa (Granfelt 1993, 223). Vaikka sosiaalityöntekijä tekisi työtä millä tahansa viitekehysellä tai terapiasuuntauksella, julkishallinnon taustalla on sosiaalipolitiikka ja sieltä kumpuavat aikaan sidotut tavoitteet.

Suhdeperustaisuus, ainakin lastensuojelussa, on tällä hetkellä trendi Suomessa. Kyse on kuitenkin sosiaalityön perustyötävän päivitetystä mallista. Suhdeperustaisuus työtapana on leviämässä muihin sosiaalityön osa-alueisiin lastensuojelusta. Sosiaalityöntekijät, jotka ovat valmistuneet sinä aikana, kun suhdeperustaisuus ei ole ollut suosiossa, tarvitsevat täydennyskoulutusta. Tutkimusta on vielä vähän tarjolla, sitä kuitenkin tarjoaa Gillian Ruch, Danielle Turney ja Adrian Ward (2010) teoksellaan *Relationship-based social work: getting to the heart of practice*. Teos on käytössä ainakin Helsingin yliopiston kursseilla. Toisaalta vaikka suomalaisessa tutkimuksessa (ehkä opetuksessa) ei käytetä käsitettä suhdeperustaisuus, on useita sen elementtejä havaittavissa vuorovaikutus- ja dialogitutkimuksessa. Särkelän (2001) hyvän asiakassuhteen elementit ovat nähtävissä hyvän

vuorovaikutussuhteen elementeissä. Kulmala ym. (2003) vuorovaikutuksen vaikuttavuuden tutkimuksen teemat ovat esillä Howen (1998) tutkimuksissa. Laitisen & Kemppaisen (2010) arvokas kohtaaminen kohtaa Turneyn (2012) ajatukset asiakkaan kohtaamisesta. Samoin Juhilan (2006), Mänkkösen (2007) ja Raunion (2009a) tutkimukset ovat yhdistettävissä suhdeperustaiseen työhön. Kukaan ei voi varmasti väittää sitä vastaan, että sosiaalityön asiakkaita tulisi kohdella hyvän vuorovaikutussuhteen (kuvio 2) elementtien mukaisesti. Ja näinhän sanoo meidän eettinen ohjeistuksemme. Ja jos me kerran toimimme jo näin, onko sillä väliä millä nimellä kutsumme sitä? Asialla on väliä, koska jos meillä ei ole yhteistä nimeä ja ymmärrystä, emme voi tutkia ja mitata asiaa emmekä tiedä, mitä meidän pitäisi kehittää.

Suhdeperustainen työskentely on iso osa systeemistä lastensuojelun toimintamallia. Jään kaipaamaan suomalaista tutkimusta siitä, miten Suomessa tulkitaan suhdeperustaisuutta ja miten suhdeperustaisuus vastaa meidän, asiakkaiden sekä työntekijöiden, tarpeisiin. Suomalainen sosiaalityön malli eroaa brittiläisestä ja amerikkalaisesta mallista, kun sosiaalityötä on tarjolla kaikille, myös niille, jotka sitä eivät halua vastaanottaa.

Suhdeperustaisuuden tutkiminen kiinnostaa minua ja aion jatkaa pro gradu -tutkielmassa aiheen tutkimista. Minua kiehtoo ajatus tehdä kvantitatiivista sosiaalityön tutkimusta suhdeperustaisuudesta, jonka avulla voisimme määritellä suhdeperustaisuutta paremmin sosiaalityön kentällä. Yksi ajatus on tutkia esimerkiksi sosiaalityön tiimejä sekä lastensuojelusta ja sosiaalityön muilta osa-alueilta ja verrata systeemisen toimintamallin mukaisesti työskentelevien tiimien työn hahmottamista ja työotteita. Minua kiinnosta myös se, että kuinka paljon suomalaisen sosiaalityön casework-pohja vaikuttaa edelleen ja kuinka paljon työskentelyyn vaikuttaa sosiaalityöntekijän käymän yliopiston linjaukset. Onneksi minulla vielä vuosi aikaa pohtia suhdeperustaisuutta ja kerätä lisää tutkimuksia ennen pro gradu -tutkielman kirjoittamisen aloittamista.

Lähdeluettelo

- Aaltio, E. & Isokuortti, N. 2019. Systemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. Työpaperi 33/2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Alatalo, M. 2018. Suhdeperustaisen tiedonmuodostuksen jännitteet lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä. Lisensiaatintutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Alhanen, K. 2014. Vaarantunut suojeluvalta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Raportti 24/2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Alho, S., Rasa, M. & Vuolukka, K. 2018. Perheterapian ja sosiaalityön yhteiset juuret sekä suhdeperustaisen systemisen lastensuojelun kehittäminen. Teoksessa uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Työpaperi 32/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 85–95.
- Arnkil, T. & Seikkula, J. 2009. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.
- Bardy, M. & Öhman, K. 2007. Vaativa vauvaperhetyö. Kirjallisuuskatsaus kansainvälisestä tutkimuksesta. Työpaperi 12/2007. Helsinki: Stakes.
- Enroos R. & Mäntysaari M. 2017. Sosiaalityön tutkimuksen mielekkyydestä ja missiosta. Teoksessa Enroos R., Mäntysaari M. & Ranta-Tyrkkö S. (toim.). Mielekäs tutkimus: Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin. Tampere: Tampere University Press, 7-38.
- Fagerström, K. 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu: Hackneyn malli ja systeminen käytäntö lastensuojelutyössä. Työpaperi 42/2016. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.
- Granfelt, R. 1993. Psykososiaalinen orientaatio sosiaalityössä. Teoksessa Granfelt, R., Jokiranta, H., Karvinen, S., Matthies, A. & Pohjola, A. Monisärmäinen sosiaalityö. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 175–227.

Heinonen, H. & Sinko, P. 2013. Sosiaalityöntekijät lastensuojeluprosessia johtamassa. Teoksessa Bardy, M. (toim.). Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 121–132.

Hingley-Jones, H. & Ruch, G. 2016. "Stumbling through"? Relationship-based social work practice in austere times. *Journal of social work practice* 30(3), 235–248.

Hollis, F. 1964. *Casework. A Psychosocial Therapy*. New York: Random House.

Hood, R., Brent, M., Abbott, S. & Sartori, D. 2019. A study of practitioner-service user relationships in social work. *British journal of social work* 2019 (49), 787–805.

Honneth, A. 2009. *Disrespect: The normative foundations of critical theory*. Cambridge: Polity press.

Howe, D. 1998. Relationship-based thinking and practice in social work. *Journal of Social Work Practice* 12(1), 45–56.

IFWS 2014. Global definition of social work. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>. Viitattu 22.8.2020.

Jokinen, A. 2016. Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus, 138–147.

Juhila, K. 2004. Sosiaalityön vuorovaikutuksen tutkimus. *Janus* 12 (2), 155–183.

Juhila, K. 2006. *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina*. Tampere: Vastapaino.

Karvinen, S. 1993. Metodisuus sosiaalityön ammatillisuuden perustana. Teoksessa Granfelt, R., Jokiranta, H., Karvinen, S., Matthies, A. & Pohjola, A. *Monisärmäinen sosiaalityö*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 131–174.

- Kulmala, A., Valokivi, H. & Vanhala, A. 2003. Sosiaalityön kohtaamisia asiakkaiden kertomana. Teoksessa Satka, M., Pohjola, A. & Rajavaara, M. (toim.). Sosiaalityö ja vaikuttaminen. Jyväskylä: [SoPhi], 125–146.
- Lahtinen, P., Männistö, L. & Raivio, M. 2017. Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia: Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. Työpaperi 7/2017. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos.
- Laitinen, M. & Kemppainen, T. 2010. Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.). Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 138–175.
- Laming, L. 2003. The Victoria Climbié inquiry. London: The Stationery Office.
- Lapinleimu, H. 2015. Miten markkinoistuminen lävistää lastensuojelua? Sosiaalityöntekijöiden arkikokemuksia tavoittamassa. Lisensiaatin tutkimus. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Lawler, M., Shaver, P. & Goodman, G. 2011. Toward relationship-based child welfare services. Children and youth services review 2011 (33), 473–480.
- Munro, E. 2011. The Munro Review of Child Protection: Final Report. A child-centred system. Norwich: The Stationery Office.
- Murphy, D., Duggan, M. & Joseph, S. 2013. Relationship-based social work and its compatibility with the person-centred approach: principled versus instrumental perspectives. British journal of social work 2013(43), 703–719.
- Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus, dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.
- Pösö, T. 2010. Havaintoja suomalaisen lastensuojelun institutionaalisesta rajasta. Janus 18 (4), 324–336.
- Puusa, A. 2008. Käsiteanalyysi tutkimusmenetelmänä. Premissi 2008 (4), 36–42.

- Rauhala, P. & Harrikari, T. 2020. Modernisaatio, sosiaalityö ja sen kansainväliset avantgardistit. Teoksessa Moilanen, J., Annola, J. & Satka, M. (toim.). Sosiaalityön käännteet. Jyväskylä: [SoPhi], 76–109.
- Raunio, K. 2009a. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Raunio, K. 2009b. Positivismi – havaintoon perustuva teoria. Teoksessa Mäntysaari, M., Pohjola, A. & Pösö, T (toim.). Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-Kustannus Oy, 161–181.
- Richmond, M. 1917. Social Diagnosis. New York: Russel Sage Foundation.
- Rodgers, B. 1993. Concept Analysis: An Evolutionary View. Teoksessa Knafelz, K. & Rodgers, B. Concept Development in Nursing. Foundations, Techniques, and Applications. Philadelphia: W.B. Saunders Company, 73–92.
- Rogers, C. 1951. Client-centred therapy: Its Current Practice, Implications and Theory. Boston: Houghton Mifflin.
- Ruch, G. 2005. Relationship-based practice and reflective practice: holistic approaches to contemporary child care social work. *Child and Family Social Work* 2005 (10), 111–123.
- Ruch, G., Turney, D. & Ward, A. Relationship-based social work: getting to the heart of practice. London ; Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Ruch, G. 2012. Where have all the feelings gone? Developing reflective and relationship-based management in child-care social work. *British Journal of Social Work* 2012 (42), 1315–1332.
- Schofield, G. 1998. Inner and outer worlds: a psychosocial framework child and family social work. *Child and family social work* 1998 (3), 55–67.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 19/2013. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Suhonen, R., Vaartio-Rajalin, H. & Numminen, O. 2017. Käsiteanalyysi hoitotieteessä. Teoksessa Suhonen, R., Vaartio-Rajalin, H., Numminen, O., Lonkila, K. & Leino-Kilpi, H. (toim.). Käsiteanalyysi. Harjoittelua eettisten ongelmien tarkasteluun. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja. A: 77/2017. Turku: Turun yliopisto, 13–23.

Swan, M., Holt, S. & Kirwan, G. 2018. "Who do I turn if something really bad happens?" Key working and relationship-based practice in residential child care. *Journal of social work practice* 32 (4), 447–461.

Särkelä, A. 2001. Välittäminen ammattina. Tampere: Vastapaino.

Talentia. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Helsinki: Talentia.

Toikko, T. 2009. Tapauskohtainen sosiaalityö. Teoksessa Mäntysaari, M., Pohjola, A. & Pösö, T (toim.). *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: PS-Kustannus Oy, 271–292.

Trevithick, P. 2003. Effective relationship-based practice: A theoretical exploration. *Journal of social work practice* 17 (2), 163–176.

Turney, D. 2012. A relationship-based approach to engaging involuntary clients: the contribution of recognition theory. *Child and Family Social Work* 2012 (17), 149–159.

Wilson J. 1969. *Thinking with concepts*. New York: Cambridge University Press.

Winnicott, C. 1964. *Child care and social work*. Lontoo: Bookstall Publications.

Winter, K. 2009. Relationships matter: the problems and prospects for social workers' relationships with young children in care. *Child and family social work* 2009 (14), 450–460.